

BÍRÓ CSABA

Az 1956-os forradalom tanításának problémái

Mentegetőzéssel kezdeném: 1956 tanítását nagyon fontosnak tartom mindazon sok rossz dolog ellenére, amit hamarosan említeni fogok. Büszke vagyok arra, hogy – ha jól tudom –, Kiss Tamás először a mi iskolánkba jött el előadást tartani. Hiszen ez egyik nagyon fontos motiváció, hogy még ma is közöttünk élnek ezek az emberek, tudunk velük beszélni, bár erről sokszor és sokan megfélemedeznek. Szeretnék az '56-os eseményektől elvonatkoztatni, én csak magát az 1956-os forradalom tanítását említeném, az eseményeket nem igazán, és így végigmennék '57-től napjainkig. A végén pedig inkább magának a történelem tantárgynak a problémáiról beszélnék, mint '56-ról.

1956 tanítása nagyon jól mutatja, hogy milyen történelem-tanítási problémák jelentkeztek az utóbbi időben. Az 1957–1989-ig terjedő időszakról nagyon sokat hallottunk, és igazából, mint tanítási problémáról már mindenki tud mindent: ellenforradalomként aposztrofált forradalom, tanórák és a családi történetek kettőssége. Tanórákon a borzalmakat, ezzel szemben otthon, családi körben általában épp az ellenkezőjét hallotta mindenki. Ha jól tudom, valamilyen szinten már a nyolcvanas években a tanárok is éreztették, hogy nem biztos, hogy minden úgy van, ahogy tanítják, és egyáltalán nem arról volt szó, ami a tankönyvben le van írva.

Amikor 1989-ben megtörtént a rendszerváltás, az eufórikus pillanatok elmúltával sok minden megváltozott, és sok probléma előkerült. Egyrészt sokan felrőtták azt problémaként, hogy akkoriban jobban koncentráltak a megtorlásra és a megtorlás utáni sérelmekre, mint magára az 56-os eseményekre. Nagyon fontos látnunk azt, hogy maga a rendszerváltás ténye igazán a történelemtanításban nem oldott meg semmit. Mindössze egy előjelváltás történt, minden az ellentettjére fordult, ami

eddig fehér volt, az fekete lett, és fordítva. A struktúra viszont érintetlen maradt. Az én generációm még részese volt ennek, – mi akkor voltunk kilencedikesek – benne volt ebben az eufórikus hangulatban, a rendszerváltásban. A mai gyerekek, akiket ma tanít majd hamarosan itt mindenki, már a rendszerváltás után születtek, tehát a '89-es történéseket már úgy élik meg, mint bármilyen más történelmi eseményt. Ez nagyon hiányzik, ez az eufórikus pillanat abban, hogy motiváljuk őket. Hiszen 1956 és 1989 kapcsolata mindenki számára nyilvánvaló.

1989-ben a rendszerváltással nagyon sok probléma kezdődött el. A tanár, aki az egyik évben a kommunizmusról és a keleti blokkról beszélt, egy évvel később pont az ellenkezőjét tanította, és gyakorlatilag elveszítette a hitelét, saját magával került szembe. Sok történelemtanár ezt személyes problémaként élte meg, és sokan próbálták magánügyként ezt tisztázni, és helyre tenni ebben az időszakban. Tehát ekkor kezdődött egy hitelvesztés történelemtanításban, ami hosszú ideig feladatlan maradt, és talán még ma is jelen van. Hiszen a történelemnek egyértelmű válaszokat kellene adnia sok esetben, és ez így nincs meg. Sok esetben az egyik évről a másikra változott meg, egyik végtől a másikra egy vélemény, és megkérdőjeleződtek dolgok, és emiatt megrendült a történelem tantárgy egészében, és az egyértelműségben a hit.

Az 1989-től 1995-ig tartó időszakban gyakorlatilag arról szólt a történet a tankönyveket, és az órai munkát figyelembe véve, hogy helyre rakják azt, amit korábban elrontottak. Próbáltak javítani, mindent belevenni, mindent kiegészíteni, és igazából nem foglalkoztak módszertani dolgokkal, csak ezekkel a bizonyos tényekkel. Sőt, én 1993-ban érettségiztem, nekünk gyakorlatilag nem volt történelemtananyagunk negyedikben. Volt a Rubovszky-féle rózsaszín füzet, nem tudom, ismeri-e valaki, gyakorlatilag nincs benne semmi, se vélemény, se pártállás csak a szikár tények, egy vékonyka kis füzetben. Emellett a perverzítés csúcsa, amikor a nyolcvanas években használt tankönyvet később ugyanúgy megjelentetik mint korábban, kivéve az 1945 utáni részeket, azokat szépen elhagyják egy az egyben, és nem is lehet róluk beszélni. Tehát nagyon sokáig, szerintem még a 2000-es évek elejéig is, csak 1945-ig szólt tananyag.

Igazából bármilyen szépeket is gondol és mond sok esetben a pedagógustársadalom, ezek a tények. Nem fogja senki bevallani azt, hogy

ő nem tanította 1956-ot. Nagyon sok esetben föl sem merült '56 tanításának lehetősége. 1956 tanításának egyik legnagyobb problémája az, hogy egyszerűen nincs rá idő. Nagyon sok esetben egyszerűen nem tanítják meg. Nem a gimnáziumok humán osztályairól beszélek, szerencsés az, aki ott taníthat és lehetőséget kaphat. Én egy szakközépiskolában dolgozom, ahol pár éve még két történelem óra volt mindössze 12.-ben, ami mindent takart, az érettségire való felkészítéstől a tananyag végigtanításán át mindent. Most már ez felment háromra, de gyakorlatilag ez is alig elegendő arra, hogy befejezzük a tananyagot, és elérkezzünk a jelenkor problémáihoz.

Miközben zajlik sok átalakulás, változnak az elvárások a történelem tantárgyat illetően is. Az új kihívások közül hogy csak egyet említsek, ha jól tudom, az Európai Uniónak célja az, hogy a humán műveltséget háttérbe szorítsa a pragmatikusabb, gyakorlatiasabb tudás előtérbe helyezésével. Az előbb említett hitelvesztés, és ez az értékrend-áthelyezés mind-mind afelé visz, hogy a történelem tanítás presztízse rendkívüli módon lecsökkent. Én most az iskolából jöttem, és az utolsó órák egyikén megkértem a 12.-eseket, hogy rangsorolják a tantárgyakat, tanároktól függetlenül csak magát tantárgyakat, aszerint, hogy mit tartanak fontosnak, vagy az életük számára jelentősnek. Ez egy szakközepes osztály, autószerelők lesznek, tehát a szakmát tanulni szeretnének, ezt azért ne felejtjük el. A matematika került az első helyre, majd a gyakorlati tantárgyak következtek, és csak végül valahol a történelem. Szerencsére az új típusú érettségi valamilyen szinten előnyös a történelem tantárgy számára, hiszen azzal, hogy van érettségi történelemből – sokáig arról volt szó, hogy nem lesz –, egy kicsit a presztízszünk megmaradt. Illetve most már van írásbeli is, amivel valamilyen szinten mégiscsak ennek a tárgynak a fontosságát hangsúlyozhatjuk.

A legújabb tendencia az, hogy a kronologikus, nagyon merev, nagyon régóta használt, csak az évszámokat, fogalmakat átadó történelemtanítást megszüntik, és helyette a képességfejlesztés, és a készségek elsajátítása kerülnek előtérbe. Ami azért nagyon nagy probléma, mert nagyon kevés óra van erre, és nagyon nehéz eldönteni, hogy melyik tananyagrészt maradt ki azért, mert képességeket akarunk fejleszteni. Ez mindenkinek a saját belátása szerint történik, ami egy másik nagyon fontos problémát vet fel. A szakfelügyelők eltűntével sok helyen

és sok esetben a tanár, gyakorlatilag azt csinál, azt tanít, amit akar. Bármit csinálhat, hiszen gyakorlatilag óralátogatásokon kívül nincs számottevő ellenőrzés. Természetesen ez is befolyásolja azt, hogy hogyan és mit tanítunk. Erre később még szeretnék visszatérni. Igazából még lehetne beszélni arról is, mennyire szegényesen, milyen kevés módszerrel dolgoznak a tanárok, mennyire maradt régi, az osztályt egyként kezelő frontális osztálymunka, ami már nem mindig alkalmas a modern történelemtanítás kihívásainak megfelelni.

De ami talán izgalmasabb, és ezzel szeretném be is fejezni, egy az interneten megtalálható felmérés, ami 1956-ról készült még az egész nagy ünnepségsorozat előtt. Ennek a konklúziója az, hogy 700 középiskolást megkérdezve, mindössze 20%-uk mondta azt, hogy tanult 1956-ról, és tud róla. Ezért mondtam, hogy 1956 tanításának legnagyobb problémája az, hogy egyáltalán nem is esik erről szó a tanórákon. Nem fogja említeni a történelemtanár, hogy nem tanította, de gyakorlatilag ez a tény. Egyszerűen nem tanítják 1956-ot, mert nincs rá idő.

Kérték a diákoktól azt is, hogy soroljanak fel '56-os forradalmárokat, hősöket, említsenek neveket ebből az időszakból. Sajnos nem igazán tudtak neveket mondani. Nagyon viccesnek tűnhet az, hogy sokan Petőfi Sándort és Kossuth Lajost is ide sorolták. Őket azért keverték bele, mert a forradalomról Petőfi Sándor jutott automatikusan eszükbe. Ezt nem is kell tovább ecsetelni azt hiszem, ha valaki 12-es korára igazából nem is tanult még, nem is jutott el odáig a tananyagban, nem is tud 1956-ról.

Az ünnepségek után úgy gondoltam, megismétlem a felmérést, és megnéztem 5-6 osztályt, hogy mi változott. Megkérdeztem, hogy kit tartanak a legnagyobb magyar történelmi személyiségeknek, és kértem, hogy soroljanak fel '56-os hősöket, illetve azt is, miért tört ki az '56-os forradalom. Amiket megkérdeztem, arról természetesen még nem tanultak, mert még csak november volt és a tananyagban a 12. évfolyam sem tarthatott itt. Nem is beszélve az alattuk lévőkről. Ezek szakközepes és szakmunkás tanulók, tehát újra mondom, hogy nem elit humán gimnázium. Az első kérdésre adott válaszok között – hogy ki a legnagyobb magyar – a médiafigyelem ellenére alig említették '56-os hősöket. Szent István, Széchenyi István, Hunyadi, Kossuth és Rákóczi Ferenc került be az első ötbe, Nagy Imrét ugyan említették

egy páran, mint egy jelentős és komoly történeti személyiséget, de a negyven valahány említésből csak a 38. helyen áll. Arra a kérdésre pedig, hogy ki tudna '56-os hősokeket említeni, 44% senkit sem tudott felhozni, 26% egyedülként Nagy Imrét jelölte meg. Ez nem azért van, mert minden történelemtanár béna, vagy szerencsétlen, vagy rosszul tanít. Hanem valószínűleg a motiváció és az idő hiánya miatt. Amint már említettem, az egész történelemtanítás veszítette el a presztízsét. Szóval '56' a tanítása rámutat nagyon sok problémára. Még nem szóltam az egyik óriási nehézségről, hogy ugyebár a tanártársadalom is polarizált, tehát nem egyformán tanítják '56-ot, hanem az egyik, vagy a másik politikai oldal irányába elkötelezetten. Azt sem említettem, hogy a nyáron készült felmérés szerint – nem tudom igaz-e –, van olyan tanár, aki még ma is ellenforradalomként tanítja '56'ot. Sokféle megközelítés van tehát. Némelyek nem merik kimondani, hogy mi volt, enyhítenek, sokféleképpen próbálnak kibújni a dolgok alól. De biztos vannak elit gimnáziumok, ahol rengeteg óra van, és biztos vannak okos gyerekek, és biztos vannak akik sokkal jobban és sokkal többet tudnak, de az tény, hogy a történelem tantárgy nagyon nehéz helyzetben van. És 1956, és ennek a tanítása is.